

Könyvszemle

Talentumok az „intelligens hálóban”

Az *Intelligens háló...* főcímmel megjelent gyűjteményes kötetnek az alcíme igazít el bennünket a tartalom vonatkozásában: *Fiatal kutatók a Kárpát-medencében*. Olyan küllhoni fiatal kutatók dolgozatainak gyűjteményéről van szó, akik első évjáratként részesültek három évig az Edutus Főiskola keretében a szlovákiai Selye János Kollégium örökébe lépett Collegium Talentum támogatásában. És így voltaképpen a kötet a Collegium Talentum (a továbbiakban: CT) bemutatkozása is. Az előszót a CT elnöke, dr. Kandikó József jegyzi, az utószót B. Varga Judit oktatási igazgató, aki a kötet szerkesztője is. Mint az *Előszóból* megtudjuk, a tanulmányok szerzői a program keretében „...anyagi és szakmai segítséget kaptak tudományos kutatásukhoz, doktori értekezésük elkészítéséhez, egyetemi oktatói-kutató pályájuk megalapozásához.” A mostani bemutatkozás 23 első évjáratú ösztöndíjas 22 tanulmányát tartalmazza, tizet a társadalomtudományok, tizenkettőt a természettudományok és élettudományok területéről. Változatos a tematika: a népi gyógyítástól a fogászatig, az anyanyelvoktatástól a Facebook oktatásbeli alkalmazásáig, az optimalizálástól a tőzszeindexek modellezéséig.

Az évenkénti húsz-harminc új ösztöndíjast a környező országok jelentkezőiből válogatják szigorú szelekcióval, vannak közöttük egyetemi hallgatók, de többségük már eljutott a tudományos képzés MA vagy PhD fokoza-

tára (és olyanok is vannak, akik témájukat már nemzetközi intézményi szervezetségben kutathatják). Munkájukat jeles tutorok irányítják és felügyelik, negyedévenként pedig közös foglalkozásokon is részt vesznek. Az ösztöndíjon kívül támogatást kapnak a nyelvtanuláshoz, konferenciárészvételhez, térítést a kutatási és utazási költségekhez. A program egészének felügyeletét és felelősségét a szintén jórészt „küllhoniakból” álló nemzetközi tanácsadó testület és igazgatótanács látja el. Ennek bizonyára kulcsmozzanata az évenkénti pályázatok elbírálása, és feltehetően az ösztöndíjasok és tutorok közös munkájának értékelése is.

Ma sem igen lehet kétségbe vonni Sylvester János 1536-ban latin minta alapján leírt grammatikai példamondatát, hogy „*Az tudós mester tudós tanítványokat térszen*”, és esetünkben ennek fordítottját sem, hogy a tudós tanítványok a tudós mestert dicsérik. Azaz ma már ennél általánosabban: a CT kedvezményezettjeinek kötetbe foglalt eredményei áttekintően azt a szakmai környezetet is minősítik, amelyben otthoni képzésük, tudományba való beavatásuk történt: az iskolákat, a műhelyeket és a mestereket; az erősségek mellett a nagy hiányokat és a gyengébb pontokat. Gaskó Noémi, Mészáros Alpár Richárd, Nagy Erika, Sándor Bulcsú, Tyukodi Botond, Kisfaludi-Bak Zsombor és Takács Petra tanulmánya a kolozsvári matematikusokat, fizikusokat, mérnök-tanárokat dicséri, a Márkus Pálé, Lovász Gáboré és Demes Sándoré az ungvári mérnök- és fizikusképzést,

hasonló területeken a Beretka Sándoré a vajdaságig; a tudományok másik oldalán Salló Szilárd dolgozata a kolozsvári néprajzosokat, a Brutovszky Gabrielláé, a Szabó Rékáé, a Számel Petráé, a pozsonyi és a nyitrai, míg a Vavrincsik Regináé az ungvári bölcsészeket.

A pályájuk elején álló szerzők többet is elárulhattak volna magukról, eddigi pályájukról, mint amit a kötet végén olvashatunk. Írásaik sem egységesek ebből a szempontból: többen fontosnak tartották (mint ahogy el is várható), hogy itt közölt dolgozatukat pontosan beágyazzák mind átfogóbb munkájuk, szakmai pályájuk menetébe, mind annak általánosabb diszciplináris kontextusába, néhanyan azonban erre nem fordítottak kellő figyelmet. Legtöbben jól érzékelik még az elméleti és alap kutatási témáknál is – és ez nagyon jó jel – a várható gyakorlati felhasználás, hasznosulás fontosságát, az ezzel kapcsolatos közösségi elvárást, némelyikük az egészen konkrét alkalmazás lehetőségeit is megjelöli (például: Beretka Sándor, Bilász Boglárka, Brutovszky Gabriella, Námesztovki Zolt, Vickó Krisztina). Ebben az ő nemzedékük számára érthetően nagyon sokat jelentenek az informatikai eszközök, alkalmazások (az oktatásban is).

Nem kétséges, hogy a Collegium Talentumnak fontos szerepe lehet a határon túli magyar tudományosság két nagy gondjának enyhítésében. Az egyik az 1990 előtti három-négy évtizedben kialakult nemzedéki hiány. Az elmúlt két és fél évtizedben felnőtt és megfelelő pozíciókba is került egy új oktató- és kutatónemzedék. Most a CT ösztöndíjasai ennek a folytonosságát, természetes rendjét biztosíthatják, pótolhatják a még meglévő jelentős hiányokat. És mint a kötet alapján tapasztalható, máris ezt teszik. A másik, ennél nehezebben enyhíthető gond a korábbi elszí-

geteltséggel, az államhiányos állapotból eredő szabályozatlansággal és a szubkritikus kutatói létszámmal, intézményhiánnyal összefüggő belterjesség, amely nem tiszteli kellőképpen a szakmai illetőséget, kompetenciát, és amely a folyamatos dialógus és kritika hiányában nem képes kialakítani az értékek valódi rendjét. Ez a fiatalok beilleszkedését is megnehezíti. Ennek ellenében működik a CT „hálója”, amely jelentős előrelépés a közös Kárpát-medencei képzési és kutatási térség alakításában. Ez az a határtalanítás, amelyre támogatáspolitikájával, kapcsolatrendszerével, presztízsével az Akadémia is törekszik.

A közös térség vagy a háló azonban önmagában nem szünteti meg a belterjességet. Kellő figyelem hiányában a rendszer maga is belterjes lehet (noha a hallgatók többsége már megtapasztalhatta a kiterjedt szakmai kapcsolatokkal velejáró nyitottságot), sőt a magyar-magyar kapcsolatokra is kiterjedhet. Nagyon fontos, és el is várható az egyes fiatal kutatók helyzetének megértése, ez azonban a tisztán szakmai kapcsolatokban nem jelenthet folyamatos elnéző viszonyulást. Ennek jeleit és veszélyeit erdélyi szerepeimben magam is tapasztalhattam. A tehetséggondozásnak az is fontos része, hogy az abban részt vevők szokjanak hozzá a nyitottsághoz, az eltérő vélemények ütköztetéséhez, a kritikához és a kritikus vélemények elfogadásához. Ebben a vonatkozásban gondolni lehetne például arra, hogy a bizonyára sorra kerülő további köteteket ne föltétlenül csak a tutorok lektorálják.

Nagyon fontos szerepe lehet a CT hálójának a külső régiókban továbbra is tapasztalható szaknyelvi hiányok és „szétfejlődések” megszüntetésében, a magyar szaknyelvek határtalanításában, egységesítésében. A kötet tanulmányaiból és a szerzőkre vonatkozó információkból csak következtetni lehet a na-

gyon változatos nyelvi életutakra. Azon kívül, hogy a CT kiemelten támogatja és elvárja az idegennyelv-tanulást, egyáltalán nem érdektelen, hogy ki milyen nyelvben szocializálódott, milyen nyelven végezte tanulmányait alsóbb és felsőbb szinten, most milyen nyelvi környezetekben dolgozik, milyen nyelven kell(ett) megírnia doktori dolgozatát. Mindez azért is fontos, mert ennek a nemzedéknek is feladata és felelőssége van a magyar szaknyelvek megőrzésében, gondozásában.

A kötetnek és a várható folytatásnak, általában a magyar nyelvű publikálásnak ilyen szerepe is van. B. Varga Judit az *Utószóban* kissé mentegetőzve írja: „Az érthetőség és az olvashatóság érdekében elvégzett stilisztikai változtatások természetesen a szerzők mondanivalóját és az általuk közölni kívánt lényegi információkat nem érinthették.” Ez csak finom jelzése annak, ami természetes és szükséges része a tudományos képzésnek. A szakmai tudás, az elért eredmények bemutatását ugyanis korlátozza a megfelelő nyelvi, szaknyelvi kompetencia hiánya. A kellő kompetencia írásban adekvát szövegalkotást, fogalmazást, helyes írás jelent, szóbeli előadásban retorikai ismereteket feltételez. Mindezeket pedig kétféleképpen lehet fejleszteni: folyamatos gyakorlással és javítással. Ennek van egy, az értekező szöveggel kapcsolatos stilisztikai vetülete, egy olyan elvárás, hogy a szöveg legyen maximálisan explicit (pontosan érthető) és minimálisan redundáns,

és feleljen meg stílusban is az illető magyar szaknyelv gyakorlatának. A tanulmányok jórészt megfelelnek ezeknek az igényeknek, némelyek egészen kiválóak, professzionálisak. De vannak esszéisztikusabbak, és vannak szövegükben kevésbé koherensek, töredezetebbek. Vannak szerzők, akiknek magyar nyelvű tudományos képzéshez is szerencsésük volt, a magyar terminológiát is jól ismerik, némelyiküknek azonban ebben is vannak nehézségei. Ebből a megfontolásból véleményem szerint a magyar nyelvű publikálásra készülő dolgozatokat szaknyelvi szempontból is lektoráltatni kellene (a kölcsönös lektoráltatást egyébként évek óta más területeken is szorgalmazzuk, nem sok eredménnyel).

A Collegium Talentum programja határozott válasz arra a külföldi közösségeket foglalkoztató hamis dilemmára, hogy mi a követendő egy fiatal számára: az önmegvalósítás vagy a közösségszolgálat? A dilemmát többnyire az előbbi ellenében szokás hangoztatni. Nyilvánvaló azonban, hogy közösségét is csak az szolgálhatja igazán, aki képességeiben megvalósítja, kiteljesíti önmagát. Egyébként közösségi jelenléte csak a statisztikai jelenlétre szűkülhet. Pedig közösségeinknek nem erre van szükségük. (B. Varga Judit szerkesztő: *Intelligens háló... Fiatal kutatók a Kárpát-medencében. Tatabánya: Edutus Főiskola, 2014, 264 p.*)

Péntek János

az MTA külső tagja, professor emeritus, Kolozsvár

Változatok az emlékezésre

Az előttünk fekvő két kötet – minden később tárgyalandó különbsége ellenére – mély kapcsolatban áll egymással. Mindkettő eredeti dokumentumokat is közlő tanulmánygyűjtemény, mindkettő a magyar filozófiai múlt

jeles alakjával foglalkozik, mindkettő a jelen valamilyen érdekétől vezérelve fordul a maga választotta alak felé.

Együttes méltatásukba kezdve, induljunk el a két utóbbi felől. Hogy tanulmánygyűjtemény a magyar filozófiai múlt valamely jeles alakját válassza tárgyául, viszonyaink